

ника чи законного представника, а також потерпілого, його представника чи законного представника здійснювати в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, тобто як це робить слідчий; або 2) матеріали дізнання цим особам надавати в електронному форматі.

Аналіз законодавчих змін до КПК України, які запровадженні Законом України від 22 листопада 2018 року, і стосуються провадження дізнання по кримінальних проступках, вказує на ще й на інші особливості цієї форми досудового розслідування. Зокрема, це стосується: строків дізнання та їх продовження; підстав і порядку затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок; судового розгляду кримінальних проваджень стосовно кримінальних проступків та ін. Охарактеризувати всі ці особливості, дати їм оцінку, визначитись з можливістю їх належного застосування у практичній діяльності, внести відповідні пропозиції тощо, в одній науковій роботі не можливо. Необхідність їхнього дослідження є безсумнівною, оскільки новітні аспекти провадження дізнання в Україні є надзвичайно цікавими для будь-якого правника. Але це вже потрібно робити в інших наукових роботах.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 19.02.2020).

2. Про внесення зміни до розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон України від 3 грудня 2019 року № 321-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-20> (дата звернення: 19.02.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2662> (дата звернення: 19.02.2020).

Шалгунова Світлана Аполлінарівна

завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Барабаш Гліб Вікторович

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Суспільна небезпечність незаконних дій зі зброєю, а саме викрадення зброї, боєприпасів або вибухових речовин, незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збуту цих предметів, а також їх недбалого зберігання полягає в тому, що ці злочини заподіюють шкоду або створюють загрозу спричинення шкоди громадській безпеці. Україна не перша країна у світі, що стала «жертвою» такого незаконного обігу. Проведений нами аналіз незаконних дій зі зброєю дозволив зробити певні узагальнення, що стосуються регламентації кримінально-правової заборони незаконного обігу зброї та предметів озброєння. Перше: при незаконному обігу зброї злочинна поведінка особи (суб'єкта злочину) може виражатися у вчиненні особою дії (бездіяльності) у вигляді порушення заборони або невиконання обов'язків. Друге: Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за наступні види (форми) незаконного обігу зброї: носіння, зберігання, придбання, виготовлення, переробка, фальсифікація, видалення чи зміна її маркування, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. Третє: незаконне придбання зброї, з одного боку, і незаконний збут – з іншого, тягнуть однакову відповідальність, проте очевидний різний ступінь суспільної небезпеки цих діянь.

Зважаючи на це, ми вважаємо, що було б доцільним і виправданим з погляду оцінки суспільної небезпечності незаконного обігу зброї, визначити незаконний збут предметів озброєння в окрему норму (в рамках ст. 263 КК України) із значним підвищенням розміру покарання у порівнянні з санкцією за незаконну передачу, оскільки суспільна небезпека торгі-

влі зброєю набагато вища. Таким чином можна запобігти вчиненню озброєних злочинів.

Запровадження ст. 263-1 КК України «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв», на наш погляд, проблему посилення кримінальної відповідальності не вирішує. І пов'язано це, в першу чергу із тим, що дана кримінально-правова норма містить ознаки об'єктивної сторони, що не мають великої суспільної небезпечності, що дозволило б відносити до кримінально-караних дій. Такими, на наш погляд, є фальсифікація вогнепальної зброї, незаконне видалення чи зміна її маркування. В сучасних умовах хаосу в питаннях правової регламентації та контролю за обігом вогнепальної зброї та боєприпасів, фактично, встановлювати такий вид відповідальності неефективно. Як показує практика діяльності державних військових формувань, порядку в цих питаннях мало і у них.

Порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн показав, що в ряді іноземних держав питанню, пов'язаному з незаконним обігом зброї на законодавчому рівні надається більшого значення, ніж у КК України. Незаконний обіг зброї у світі є багатоаспектною проблемою. Він включає в себе незаконне виготовлення зброї, її контрабандне переміщення через національні кордони, нелегальну торгівлю зброєю. Останнє вже тривалий час є частиною нелегального бізнесу організованої злочинності різних країн, і, в першу чергу, терористичних угруповань, що використовуються при поваленні конституційного ладу в окремих країнах світу останні 30 років (Сирія, Лівія, Йемен, Югославія, Афганістан, Єгипет та ін.). Кількість злочинів із застосуванням різноманітних видів зброї зростає поряд із розповсюдженням предметів озброєння у світі. При цьому предмети озброєння мають цілком легальне походження, вироблені на заводах, а не кустарним способом чи якимось іншим, утаємненим.

Як і будь-який механізм, що розробляється, а потім втілюється і працює у суспільстві, система норм, що регулює обіг зброї на території України не є досконалою і має певні недоліки. Одним із таких недоліків є відсутність належної нормативно-правової бази, що регулює обіг зброї на території країни. Необхідність посилення протидії злочинності, з незаконним обігом зброї, удосконалення з цією метою законодавства обумовлює необхідність в розробці відповідних заходів щодо протидії незаконному поводженню зі зброєю, з'ясування сутності кримінально-правових відносин. Для створення певних заходів, необхідно звернути увагу на досвід різних країн з цього питання, розглянути кримінально-правові заборони, що встановлюють відповідальність за незаконні дії, пов'язані з використанням, придбанням, зберіганням, носінням зброї, бойових припасів тощо за законодавством різних держав.

Боротьба з нелегальним розповсюдженням вогнепальної зброї індивідуального використання є достатньо складним завданням, тим більше, в умовах військового конфлікту на території будь-якої держави. Це пояснюється тим, що незаконною торгівлею зброєю займаються не тільки транснаціональні злочинні угруповання, в операціях з нелегального обігу зброї активну участь приймають державні органи, що діють під прикриттям.

Успіх протидії незаконному обігу зброї в багатьох випадках залежить від правового режиму використання тих предметів озброєння, що перебувають у цивільному обігу, ступеня до їх доступу для населення, а також організації контролю над ними. Мається на увазі діюче законодавство, а також практика його застосування.

Питанням боротьби з незаконною торгівлею зброєю присвячено багато спеціальних сесій Генеральної асамблеї Міжнародної організації Кримінальної поліції з питань підвищення ефективності обліку вогнепальної зброї, а також застосування заходів з покращення міжнародної співпраці у такій боротьбі. Як вважає співробітник Генерального секретаріату Інтерполу Д. Манросс, усвідомлення проблеми володіння зброєю на національному рівні достатньо високе, в той же час, реакція на застосування вогнепальної зброї для великої кількості вбивств має достатньо повільний прояв [1, с.43]. Комісія ООН з попередження злочинності та кримінального судочинства силами експертів з 50 країн провела експертне опитування, що стосується режиму володіння населенням різних країн вогнепальною зброєю. Дослідження показало, що у всіх країнах спостерігається тенденція посилення регулювання обігу вогнепальної зброї. Найбільше це стосується Австралії, Канади, Великобританії, Росії, Чехії, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Франції, Китаю, що вже прийняли відповідні нормативні акти. У Бразилії, Данії, Індії, такі новели законодавства знаходяться у стадії підготовки.

Кількісні показники з вогнепальної зброї, що знаходиться у володінні, сягають від

менш 1 індивідуального володільця на 1000 осіб населення (Туніс, Сінгапур) до більш 120 (Німеччина). У Фінляндії кількість одиниць вогнепальної зброї сягає 400 на 1000 чоловік. У цій країні приблизно половини населення мають у сім'ї вогнепальну зброю. Там (а також у Німеччині, Данії, Швеції, Румунії і деяких інших країнах) немає заборон на володіння довгоствольними та ручними типами цивільної вогнепальної зброї [2, с.29].

Проте, скільки вогнепальної зброї у світі виробляють незаконно, скільки потрапляє у країни шляхом контрабанди, яка кількість військової зброї і зброї, що викрадена у законних власників, перебуває на ринку, - достовірних даних немає. В зарубіжних публікаціях надано тільки приблизна сума фінансових засобів, що отримують щорічно за торгівлю зброєю у світовому масштабі: приблизно 500 млрд. долл. [3, с.109].

Важко оцінити і ступінь озброєності населення і злочинного світу. Можна лише надати приблизну оцінку, використовуючи для цього інформацію, що отримана від правоохоронних органів, результати опитування населення і дослідженнях, що були проведені з цієї проблеми. Така інформація дає підстави вважати, що безконтрольне розповсюдження вогнепальної зброї сприяє збільшенню кількості злочинів. І що б не казали прибічники легалізації вільного обігу зброї в Україні, такий крок призведе лише до загострення криміногенної обстановки та збільшення показників насильницької злочинності, які і так за останні 5 років суттєво зросли.

Зарубіжні вчені, що займалися вивченням взаємозв'язку між наявністю у населення вогнепальної зброї і смертністю з причин насильницьких злочинів, нещасних випадків та самогубств, дійшли висновку, про те, що як тільки вогнепальна зброя стає легкодоступною для населення, вірогідність загибелі людей внаслідок насильницьких злочинів збільшується. Таке положення ілюструється статистикою, що наводиться американськими вченими: Ф. Куком, Д. Нейджином, М. Вольфгангом, Г. Зайзелюю, Д. Зуелою, Ф.Э. Зимрингом, англійськими дослідником Д.П. Кингом [4, с.50-58], канадськими кримінологами І. Уоллером [5] та С. Фицсиммон [6, с.21] та ін.

Узагальнення нами зарубіжного досвіду кримінально-правового регулювання обігу зброї, показало те, що легалізувати обіг вогнепальної зброї в країні не можна, оскільки це призведе лише до погіршення криміногенної ситуації. Крім того, Україна як частина Європи, повинна спиратися на досвід тих країн, з якими вона має спільні кордони, оскільки контрабанда зброї є одним її шляхів надходження великої кількості зброї та предметів озброєння в Україну.

1. Манрос Д. Участие Интерпола в борьбе с нелегальной торговлей стрелковым оружием // Интерпол в России. 2001. № 1. С.43
2. Материалы Экономического и Социального Совета ООН, 2001, 28 апр. - 9 мая. Russian original. P. 29.
3. Curbing Illicit Trafficking in Small Arms and sensitive Technologies: an action-oriented agenda. Chapter 8. – Geneva: United National Institute for Disarmament Research. 1998. P. 109.
4. Daniel P., King B.sc. The Criminologist. V. 8. N 28. Spring 1973. P. 50-58.
5. ГИЦ МВД России. Сигнальная информация. 1992. Вып. 59.
6. Canadian Security. 1991. Septmber/October. Pp. 21-22.

Бесседа Ганна Вікторівна
аспірант Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В.В. Сташиса Національної
академії правових наук України

ПОНЯТТЯ ТА РІЗНОВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод. Частиною 1 статті 9 зазначеного Закону закріплено, що рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, посадових і службових осіб можуть бути оскаржені в суді [2].

Кримінальні процесуальні рішення у судовому контрольному провадженні доцільно